Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл 14-чю ноябрь, бараз кюн. № 223 (19144)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ВЛАСТЬ ЭМДА ЖАМАУАТ

Арсен Каноков Къабарты-Малкъарда жашагъанланы сорууларына жууапла бергенди

КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков аны Интернет-приемныйине тюшген соруулагъа телевидениены юсю бла жууапла бергенди. Программа «Къабарты-Малкъар» къырал телерадиокомпанияда бла «Къабарты-Малкъар» битеуроссей телеканалда ингирликде кёргюзтюлгенди.

«Башчыгъа соруу бер» деген проектни чеклеринде Арсен Каноков КъМР-ни Правительствосуну отставкагъа кетиуюню сылтауларын ангылатханды, аны жангы къауумуна тамамларгъа тюшерик борчла бла шагъырей этгенди, министрлени жангы кабинетин къалай къурарыгъын билдиргенди. Республиканы адамлары бла эфирде сёлешген кезиуде, республиканы Башчысы бюджет сферада иш хакъны кётюрюуню онгларыны, жер реформаны эм кёп башха затланы юслеринден да айтханды, телевизоргъа къарауучуланы сорууларына жууапла бергенди.

Алагъа айланып, Арсен Каноков аны Интернет-приёмныйин кеслерини жарсыуларын, къайгъыларын билдирир, властьла аланы жумушларын къалай тамамлагъанларын айтыр ючюн бютюн кенг хайырланыргъа чакъыргъанды. «Башчыгъа соруу бер» деген проектни да мындан ары бардырыргъа буйрукъ бергенин айтханды. «Мен адамла бла ачыкъ сёлешир ючюн коммуникацияны амалларын мындан ары да тири хайырланырыкъма, республикада жашагъанланы сорууларына ай сайын жууапла берликме»,-дегенди.

«Башчыгъа соруу бер» деген бериуге жангыдан ма мында къараргъа боллукъду:http://www.youtube.com/watch?v=8Q-PdIYE948fefture=youtu.be

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.
Суратны **Руслан МАМИЕВ** алгъанды.

КЕНГЕШ

Къырал ырысхыны приватизация этиуню жорукълары тюрлениникдиле

КъМР-ни Парламентини президиумуну спикери Чеченланы Ануарны башчылыгъында баргъан кезиулю кенгешинде депутатла законла чыгъарыучу органны пленар жыйылыуун 27-чи ноябрьде бардырыргъа оноу этгендиле.

Ызы бла «Къабарты-Малкъар Республиканы къырал ырысхысын приватизация этиуню юсюнден» КъМР-ни Законуна кийирирге белгиленнген тюзетиулени къабыл кёргендиле. Аны ючюн деп жарашдырылгъан законопроект бла шагъырей эте, Экономика политика, энчи иелик эмда предпринимательство жаны бла комитетни председатели Ирина Марьяш анда республиканы ырысхысын приватизациялауну планын тюзетирге белгиленнгенин, ол санда ал багъалары 50 миллион сомдан артыкъ болгъан объектлени приватизация этиуню прогноз планына къошарны аллында КъМР-ни Парламентини ыразылыгъын алыргъа кереклиси кёргюзтюлгенин ангылатханды. Дагъыда КъМР-ни къырал ырысхысын приватизация этиуню прогноз планын къабыл кёрюуню ахыр болжалын тохташдырыргъа белгиленнгенин айтханды.

Экология эмда табийгъатны хайырланыу жаны бла комитетни председателини орунбасары Арсен Маремуков депутатланы «Сууланы хайырланыу эмда сакълау бла байламлы ишлени тап халгъа келтириуню юсюнден» законопроект бла шагъырей этгенди. Анда суу объектлени хайырланыу эмда аланы сакълау ишде республиканы къырал власть органларыны полномочиялары, хайырланылгъан сууну хакъы тохташдырылгъанларын, суулагъа хата салынмазына себеплик этерик мадарла, заран тюшдю эсе уа, аны тюзетиуню амаллары да белгиленнгенлерин билдиргенди.

Депутатла РФ-ни башха субъектлеринден коллегаларыны башламчылыкъларыны бир къауумуна да къарагъандыла.

Ахырында президиумну членлери КъМР-ни Парламентини Председателини биринчи орунбасары Руслан Жанимовну Къабарты-Малкъар Республикада парламентаризмни бла законодательствону айнытыугъа, гражданланы эркинликлери сакъланыуларын жалчытыугъа уллу къыйын салгъаны, жамауат-политика ишге тири къатышханы ючюн КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа оноу этгендиле. Дагъыда законла чыгъарыучу органны бу сыйлы саугъасына КъМР-да Ич ишлени министерствосунда ишлегенлени бир къауумун, ол санда Уголовный розыскны управлениясыны иш этип адам ёлтюрюуню, инсаннга къажау аманлыкъланы ачыкълау жаны бла бёлюмюню бек къыйын ишле жаны бла тамата оперуполномоченныйи Мисирланы Хызырны бла Жамауат низамны жалчытыу эмда толтурууучу власть органла, жер-жерли самоуправлениеяны органлары бла байламлыкъла къурау жаны бла управлениеяны таматасыны орунбасары Алим Сантиковну тийишли кёргендиле.

Бэлла УРУСМАМБЕТОВА.
КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Правительстволу къырал сагъат

Сабий-жаш тёлю спорт кюч ала барады

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини президиумунда болгъан «правительстволу сагъатда» «Сабий-жаш тёлю эмда студент спортну юсюнден» КъМР-ни Закону къалай толтурулгъанына къаралгъанды. Аны юсюнден депутатлагъа КъМР-ни спорт, туризм эмда курортла министрини къуллугъун толтургъан Хачим Мамхегов билдиргенди.

Ол айтханыча, республиканы шахарларында бла районларында физкультура бла не къадар кёп адам кюреширча этиу, халкъны саулугъун кючлеу жаны бла иш игиленнгенди. Аны хайырындан физкультура эмда спорт бла кюрешгенлени саны 2007 жылда 11 процентден 2010 жылда 15,1 процентге дери ёсгенди. Республикада саулукъларын кючлеу бла битеу да 185 568 адам кюрешеди. Бусагъатда 52 спорт школда спортну 32 тюрлюсюне 33 420 окъуучу, ол санда 27 456 сабий жюрюйдю. Тренерле бла преподавательле уа 929 боладыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Билдириу

КВН-ни Къабарты-Малкъарда кубогуна чакъырабыз

Онтогъузунчу ноябрьде 18 сагъатда Нальчикде Къырал концерт залда, республиканы Жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу бла Жаш тёлю кёпфункциялы ара къурап КВН-ни Къабарты-Малкъарда кубогу бардырыллыкъды.

Анга Къабарты-Малкъар къырал университетни «Лена Кука», «Сан-Франциско», «Чай, кофе, потанцуем» командалары, университетни студентлерини эм выпускниклерини «Московский салат» атлы жыйымдыкъ командалары, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академиясыны, Белгородну кооперация, экономика бла право университетини Нальчикде филиалыны командалары къатышырыкъдыла. Ала кеслерини фахмуларын алгъышлауда бла фристайлда кёргюзтюрюкдюле.

Аланы оюнларына КВН-ни айтхылыкъ «Регион-07» командасыны келечилери багъа бичерикдиле. Жюриге башчылыгъ а жаш тёлюню ишлери жаны бла министрни къуллугъун толтургъан Султан Хажироко этерикди.

ТЮБЕШИУ

Табийгъатны юсюнден ачыкъ сёлешиу

«Къырал сагъат» информация-жарыкъландырыу проектге кёре окъуучула бла кезиулю тюбешиу болгъанды. Бу жол Къабарты-Малкъар къырал университетни коммунальный-къурулуш колледжине къонакъгъа КъМР-ни табийгъат байлыкъла эмда экология министрини къуллугъун толтургъан Гызыланы Берт келгенди.

Ол бек алгъа студентлеге 1981 жылда ма бу окъуу юйню бошагъанын айтханды. Ол заманда ол коммунальный-къурулуш техникум эди. «Бу окъуу юй низамлыгъы, устазлагъа сыйнамыс берилгени, окъутуугъа уллу жууаплылыкъ бла къаралгъаны бла айырмалы болгъанды. Мында мен усталыкъ бла бирге уллу жашау сынау да алгъанма. Техникум мени кёп затха кёзюмю ачханды. Сиз да ма бу юйде билим ала, ёз жашауугъуз, республикабызны къадары да сизге кёре боллукъларын ангыларгъа керексиз. Хайт деген заманыгъызды, ол себепден ишигизде, жамауат жашауугъузда да тири болургъа, къармашыргъа кюрешигиз», -дегенди министерствону башчысы, студентлеге айланып.

Къабарты-Малкъарда бола тургъан тюрлениулени юслеринден айта, ол эл мюлкде, турист-рекреация комплексде, билим бериу, социальный сферада да артыкъда уллу жетишимле болгъанларын чертгенди. Республика айныуну жолундады, аны себепли хунерликлерин кёргюзтюрюк жаш адамлагъа хар жаны бла да себеплик этилликди, дегенди. Анга шагъатха уа республиканы Башчысыны Къабарты-Малкъарны экономикасына кадрла хазырлауну программасына кёре халкъла аралы бизнес школлада 179 жаш адам окъуп билим алгъанды, усталыгъын да ёсдюргенди деп, аллай шартла келтиргенди.

Студентлени кеси башчылыкъ этген ведомствону иши бла да шагъырей этип, ол ала табийгъатны къоруулау жаны бла бардырылгъан тюрлю-тюрлю ишлеге тири къатышырыкъларына ышаннганын айтханды. «Республикабызда жаш тёлю экология къымылдауну ал сатырларында барыргъа къолугъуздан келлигине бир ишеклигим жокъду. Биз ол жаны бла оюмларыгъызгъа тынгыларгъа, башламчылыкъларыгъызгъа къараргъа хар заманда да хазырбыз»,-деп къошханды Гызы улу.

С. ХАМДОХОВ.
КъМР-ни Табийгъат байлыкъла эмда экология министерствосуну пресс-службасы

Республиканы атламлары

ЖКХ

Борчланы болжалгъа салмай тёлерге

Къабарты-Малкъарны Жашау журт коммунальный мюлк жаны бла Къырал комитетини башчысыны къуллугъун толтургъан Къулийланы Мустафир муниципальный районланы бла шахарланы администрацияларыны келечилери эм ЖКХ-ны бир къауум предприятияларыны башчылары бла кенгеш бардыргъанды. «Анда бу бёлюмде уруннган организацияланы энергоресурсла ючюн борчларыны юсюнден сёлешгендиле», -деп билдиргендиле ведомствону пресс-службасындан.

Предприятияланы борчла бла байламлы болумларын хар жаны бла сюзгенден сора Къулийланы Мустафир аланы башчыларына тёлеулени юсюбюздеги жылны ахырына дери саулай берип бошаргъа буйрукъ этгенди. Аны бла бирге ол бери жыйылгъанлагъа теплоэнергетика комплексни жангыртыу, ЖКХ-да организацияланы къоранчларын азайтыу эм аланы «Теплосервис» ачыкъ акционер обществогъа борчларын къалай тёлерге предложениеяларын 15-чи

Эл мюлк

Хар бёлюмде - ёсюу

КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну пресс-службасы билдиргеннге кёре, юсюбюздеги жылны биринчи тогъуз айында республиканы эл мюлк предприятиялары 21,3 млрд. сом багъасы продукция чыгъаргъандыла. Былтырны бу заманы бла тенглешдиргенде ол 105 процентни тутады.

Тууарланы саны 275 мингнге жетгенди. Къойла бла эчкиле 411 минг болгъандыла. Тонгузланы саны уа былтыргъы кёрюмдюде - 54 мингде - къалгъанды.

Эт бла сют бериу да 10 эм 12 процентге ёсгендиле. Аш-азыкъ чыгъаргъан эм жарашдыргъан предприятияла 14,3 млрд. сом багъасы продукция бергендиле. Ол а, 2011 жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, 1,6 кереге асламды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Оноу

Псычохда школ Альберт Сижажевни атын жюрютюрюкдю

Бахсан районну Жер-жерли самоуправлениеясыны советини жыйылыуу болгъанды. Анда Псычохну орта школуна иш юсюнде ажымлы ёлген полицияны полковниги, МВД-ны Къабарты-Малкъарда Уголовный излеу управлениеясыны оператив-излеу бёлюмню башчысыны орунбасары Альберт Сижажевни атын атаргъа оноу этилгенди. Бу башламчылыкъны элчиле да къабыл кёргендиле. Альберт Сижажев кеси да андан эди.

Арина АЛОКОВА,

Жолла

Кёпюрню къурулушу да къыстау барады

Кисловодск – Долина Нарзанов – Жылы Суу – Эльбрус жолну ишлеу бу кюнледе да бардырылгъанлай турады. Кёп болмай анда ишлеген подрядчикледен бири – чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Еврострой» общество аны биринчи онбир километрине экикъатлы асфальт салып бошагъанды. Шёндю уа жолну жанларын кючлендире турадыла, деп билдиргендиле Къабарты-Малкъарны Жол мюлк жаны бла къырал комитетини пресс-службасында. Бир тюрлю чырмаула болмасала, ызны бу кесеги хайырланыргъа жылны ахырына берилликди.

Аны бла бирге жолну Кисловодскени жанындан башланнган кесегине - 31 километрине асфальт салыу да къыстау барады. Аны подрядчиги - «Главдорстрой» ООО - жолну онеки километрин ишлеп бошагъанды. Объектде 26-гъа жууукъ техника хайырланады, кюнню халы чырмаулукъ этмесе, жылны ахырына жолну жыйырма километри ишленип бошаллыкъды.

Объектни ахыр 19,9 километринде да иш терк барады. Аны ючюн Тырныаузну шахта-къурулуш управлениеясы жууаплыды. Ол жолну айланч-къыланч жерлерин кенгерте турады. Аны бла бирге алайлагъа зыгъыр да къуюлады.

Малка черекде кёпюрню къурулушу да тохтаусуз барады. Аны темир конструкциялары келтирилгендиле. Ол хайырланыргъа жылны ахырына берилирге керекди.

Бизни корр.

Жазылыу-2013

Хурметли окъуучула!

«Заман» - миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгъыз, билеклик этигиз кесигизни газетигизге! Жангы жылда да ол сизни керти шуёхугъуз, огъурлу сёз нёгеригиз болур деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Парламентни тёгерегин кёгертгендиле — 2 бетле

Кязимни ёмюрлюк назмулары эшитиле эдиле — 3 бет

Ариу сурат алыр ючюн, Элбрусну башына ёрлегенди — 4 бет

Сейирлик такъыйкъала - бар, эсеб а - жокъ — 4 бет

Сабий-жаш тёлю спорт кюч ала барады

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Докладчы Спорт, туризм эмда курортла министерствону план бла бардырылгъан иши кесини хайырын кёргюзтгенин белгилегенди. Юлгюге Нальчикде бардырылгъан «Кавказ оюнлада» республиканы спортчулары айырмалы болгъанларын келтиргенди. Биринчи жерге чыкъгъан командагъа 56 окъуучу киргенди, аладан 25 адам Къабарты-Малкъарны вузларыны студентлеридиле.

Хачим Мамхегов спорт инфраструктураны жангыртмай, шёндюгю спорт комплексле ишлемей, тынгылы инвентарь сатып алмай, сабий-жаш тёлю эмда студент спортну тийишлисича айнытыр, спортда бийик жетишимле да болдурур онг жокъду деп, алай чертгенди. Шахарчылагъа бла эллилеге спорт бла кюреширге тенг онгла къуралырын ол баш магъаналы ишледен бирине санагъанды.

Министерствону келечиси дагъыда быллай шартла келтиргенди: Къабарты-Малкъарда 2008 жылдан бери Чегем шахарда, Заюково, Герпегеж эмда Нартан элледе жангы спорт залла, Шалушкада уа дзюдо бла кюрешгенлеге деп энчи зал ачылгъандыла. Майский шахарда, Куркужин, Псыгансу, Аушигер, Аргудан, Урух элледе адамла, жюрюп, саулукъларын кючлендирирча физкультура комплексле хайырланылыргъа берилгендиле.

Нальчикде багъыу физкультураны мекямы жангыртылгъанды. Прохладный, Нарткъала, Бахсан, Терек шахарлада, Анзорей, Псынадаха элледе жалгъан кырдыклары бла футбол майданла ишленнгендиле. Нальчикде 23-чю орта школда гитче футбол майдан, «Нальчик» спорт комплекс хайырланылыргъа берилгендиле. Къабарты-Малкъар къырал академияда тутушууну кёп тюрлюлери бла кюреширча спорт зал ачылгъанды.

-Кёп мадарла этилгенлерине да къарамай, халкъны саулугъун кючлендириу алыкъа тийишли даражада болмагъанына, бу структура физкультура эм спорт керекле бла толусунлай жалчытылмагъанына женгдирирге керекди. Ол магъаналы борчну толтурур ючюн, бу ишге оноу этгенлени барысы да къоллaрындан келгенни аямай кюреширге тийишлидиле,-дегенди докладчы.

Ол оюм этгенден, школгъа жюрюмеген, къыяулу сабийлеге энчи эс бурмай, алагъа деп энчи амалла бла технологияла жарашдырмай жарарыкъ тюйюлдю.

Жаш тёлюню, жамауат биригиулени эмда асламлы информация органланы ишлери жаны бла комитетни председатели Татьяна Хашхожева министерство къыяулула спорт бла кюреширча не мадарла этгенин соргъанды эмда Къабарты-Малкъарда бюгюнлюкде керекли специалистле, тийишли ырысхы-техника база, энчи ара да болмагъанларын эшитгенди. Болсада Москвада ол проблемала бла кюрешген жамауат организацияла бла байламлыкъ къуралгъанды, энди аланы сынауларыны мурдорунда республикада инвалид спортну айнытыуну амаллары этиллик-диле.

-Совет Союзну заманында «Кожаный мяч» деп сабий спорт къымылдау болгъанды. Андан кёп профессионал футболчула чыкъгъандыла. Аны къайтарыр умут барды деп эшитгенме. Ол кертимиди?»- деп соргъанды «Справедливая Россия» фракцияны таматасы Владимир Кебеков. Аллай турнир жангыртыла турады, аны кёпле жаратадыла, аты уа энди «Оранжевый мяч» деп алайды, деп жууаплагъанды Хачим Мамхегов.

Сюзюуледен сора Парламентни президиуму Спорт, туризм эмда курортла министерствогъа, республиканы муниципальный районларына бла шахар округлагъа физкультура эм спорт жаны бла специалистлени хазырлауну, жангыдан юйретиуню амалларын бла формаларын игилендирирге, аланы сайлауну жорукъларын къатыландырыргъа, адамла кёп санда къатышхан физкультура эм спорт эришиулени къурауну эмда бардырыуну къыйматлы системасын къураргъа, республиканы спортчуларын Олимпиада оюнлагъа хазырлауну кючлендирирге кереклисин эсгертгенди.

Андан сора да, профессионал футболчуланы араларын ишлеу, эски спорт объектлени жангыртыу, жангыларын сюеу, Нальчикде «Кристалл» жаш тёлю спорт комплексге ремонт этиу жаны бла мадарланы къоллагъа алыргъа кереклиси айтылгъанды.

Бэлла УРУСМАМБЕТОВА.
КъМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

Ахшылыкъ этиу

Парламентни тёгерегин кёгертгендиле

Бир жол депутатланы бир къауму, ишден чыгъып, парламентни мекямыны тёгерегинде терекле аз болгъанларын эслегендиле. Экинчи кюн окъуна эрттенликде, жауун жаугъанына да къарамай, къолларына жугарла алып, терекле орнатып башлагъандыла.

Ол ахшы ишге законла чыгъарыучу органны башчысы Чеченланы Ануар, башха депутатла да тири къатышхандыла. Энди Парламентни тёгерегинде 15 жангы терек ёседи.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

КЪАЙГЪЫРЫУ

Ишни игилендириуню ышаннгылы себеби

Россейни Жууапха тартылгъанланы терсликлерине жолукъдурууну федеральный службасыны КъМР-да Управлениясында кёплеге къуллукъларында хайырланыргъа деп жангы къууанч халда автомашинала бергендиле. УФСИН-ни Уголовный-толтуруучу инспекциясыны филиаллары къуллукъчуларындан 9-су «ВАЗ-2131» (Нива) автомашина къоллу болгъандыла. Ала уа Россейни ФСИН-ни бла «Супер-Авто-Холдинг» ООО-ну араларында келишимли чеклеринде берилгендиле.

Автомашиналаны ачхыларын район инспекцияланы филиалларыны начальниклерине Россейни ФСИН-ни Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны начальниги ич службаны полковниги Василий Фёдоров бергенди. Жангы автомашинала уа юйлеринден тышына чыкъмазгъа деп, терсленип, тутулуп тургъанлагъа контрольлукъ этиуде, аны кибик аллайланы следствие органлагъа элте-келтире туруп хайырланыллыкъдыла.

Василий Фёдоров республиканы асламлы информация органларыны журналистлерине берген интервьюсунда былай айтханды: «Жангы автомашинала уголовный-толтуруучу инспекцияланы къуллукъчуларына эсепде болгъанланы жашагъан жерлерине барып, аланы къайда тургъанларын тохташдырыргъа, аны кибик инспекцияны контролюна сыйынмагъанланы сюдню оноуун толтурмагъанлай къачып айланнганланы, излеуде болгъанланы излерге деп берилгендиле».

Ахырында автомашинала алгъанла, тизгин болуп, къууанч халда ишлеген жерлерине атланнгандыла. Ол аланы иш кёллюлюклерин кётюрлюгюне не сёз.

М. ЗАБОРОВА,
Россейни ФСИН-ни
КъМР-да Управлениясыны
пресс-службасы.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

«Хаж къылгъанла тёзюмлюкню, жарашыулукъну эмда огъурлулукъну юлгюсю болургъа борчлудула»

Къабарты-Малкъардан хаж къылыргъа баргъанла юйлерине жыйылгъандыла. Бу жолоучулукъ къалай баргъанын билдирир мурат бла КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясында пресс-конференция къуралгъанды. Журналистле бла тюбешиуге муфтий Хазратали Дзасежев, КъМР-ни Жамауат эмда дин организацияланы ишлери жаны бла къырал комитетини таматасы Борис Паштов, хаж къылыргъа баргъанланы бир къауумуну башчысы – республиканы къадийи Мисирланы Хызыр эм хажиле къатышхандыла.

Аны ача, Хазратали Дзасежев быйыл КъМР-дан Сауд Аравиягъа 312 адам атланнганын эсгертгенди. «Сиз ислам динни сыйлы жорукъларындан бирин толтурургъа баргъаныгъыз ючюн жюрегимден бек къууана эдим. Бюгюн а барыгъыз да сау-саламат юйге жыйылгъаныгъызгъа ыразыма. Аллах жолда тюбеген къыйынлыкъларыгъызны сууапха жазып, хажилигигизни къабыл кёрсюн», - дегенди.

Муфтий бу сыйлы жолоучулукъгъа хазырланыугъа республикада уллу магъана берилгенин чертгенди. КъМР-ни Башчысы Арсен Каноковну башламчылыгъы бла оргкомитет къуралгъан эди. Анга кирген битеу ведомствола да бу жолоучулукъгъа жууаплы кёзден къарагъандыла. «Бютюнда бек Жамауат эмда дин организацияланы ишлери жаны бла къырал комитетни келечилерине ыразыма. Борис Султанович, аны орунбасары Гергъокъланы Жамбулат да, кечеди-кюндю демегенлей, битеу вопросла да тамамланнгынчы тынчаймагъандыла», - дегенди.

Борис Паштов да хажиликге барып келгенлени алгъышлаулагъа къошулгъанды. «Сиз хар муслийманны да сыйлы борчун тамамлап келгенсиз. Алай аны бла бирге кесигизге жангы жууаплылыкъ алгъансыз – хажи ол хар муслийманнга да юлгюдю. Сиз тёзюмлюлюкню, мамырлыкъны ниетлерин жайыучула болургъа керексиз», - дегенди.

Мисирланы Хызыр а бу сыйлы жолоучулукъда къыйынлыкъла да аз болмагъанларын, алай республикадан баргъан муслийманла, алагъа да къарамай, хажиликни битеу жорукъларын толтуруп къайтханларын чертгенди. «Быйыл Сауд Аравияда битеу дуниядан да 10 миллиондан аслам муслийман, ала бла бирге 5 миллион жумушчу да бар эдиле.

Быллай бир адам жыйылгъан жерде чырмаусуз да болмайды, алай аны ангылап, тёзюмлю болгъанлары ючюн бизни адамларыбызгъа ыразылыгъымы айтырыкъ эдим. Бизни къауумда жашла, абаданла да бар эдиле. Былайда бютюнда жашларыбызгъа ыспас этерге сюеме, ала къартлагъа таянчакъ болгъандыла. Бизни бла бирге 82 жылдан атлагъан тиширыу бар эди, жашла аны къолларына кётюрюп айланнгандыла. Сау болсунла, къыйынлары сууапха жазылыр деп ышанама», - дегенди.

Къадий быйыл хажиликге баргъанланы жолоучулукъларын женгиллетирча мадарла этилгенлерин да айтханды. Сёз ючюн, алгъын хажиликни жорукъларын толтурургъа чыкъгъанда, палаткалада кюйюзчюкледе жатып солуй эдик, алай быйыл а хар кимге да энчи жукълар жерле къуралгъан эдиле. Дагъыда ичер суу бла да къыйналгъан болмагъанды.

Хажиледен бири Суфадин Кажаров ислам динни сыйлы жоругъун биринчи кере толтургъанын айтханды. Жолда къыйын болгъанына да къарамай, жюреги къууанып къайтханды. Жаланда минг намазны межгитинде болуп, анда намаз къылалмагъанына жарсыгъанды ансы.

Марина Апшева уа быйыл Сауд Аравиягъа ючюнчю кере баргъанды. «Алгъын жылла бла тенглешдиргенде, быйыл хар не да къуралыулу эди: автобусла да заманында берилип, биз бир жерге да кеч болмагъанбыз. Хажиликге баргъан адамны иймананы къаты болургъа керекди. Жолда чырмаусуз да болмайды, алагъа тёзерге тийишлиди. Бу сыйлы борчну толтургъан адамны жюреги тазаланып къайтады», - дегенди.

Руслан Бейтуганов оюм этгенден а, муслийман адам къыйынлыкъдан, игиликден да сууаплылыкъ излерге керекди. «Бир жерде аллай бир муслийман къарындашымы, эгечими кёргениме жюрегимден ыразы болгъанма. Бюгюннге дери хажиликни борчун толтурмагъан адамгъа Аллах аллай онг берир деп ышанама. Башха регионладан хажиликге мингден аслам адам баргъаны ючюн алагъа бек сукъланама, бизни республикада да ийман алай къаты болурун сюеме», - дегенди.

Ира Докшукинаны уа Арафагъа чыкъгъан заманында халин, къууаннганын, сезимин да айтып ангылатыр сёзлери окъуна жетишмегендиле. «Мен хажиликден ахырда башха адам болуп къайтханма. Анда кёп миллетлени келечилери жыйылгъан эдиле. Алай барыбызны да бирикдирген ислам дин эмда сабырлыкъ болгъандыла. Бюгюн бизни республикагъа сабырлыкъ жетишмейди, Аллах бизни жюреклерибизни анга ачыкъ этсин», - дегенди.

Алай Нурмухамед Иванов а аны къауумунда баргъанла жолда бек къыйналгъанларына жарсыгъанды. Аны къауууму самолёт бла Иорданиягъа дери, ызы бла Сауд Аравиягъа автобуслада баргъанды. «Водительни хатасындан 18-сагъатлыкъ жолну эки кюн бла жарым баргъанбыз. Асыры къыйналгъандан, экинчи кюн башыбызны кётюралмай жатып тургъанбыз», - дегенди.

Жаш ашдан да къыйналгъанларын айтханды, болсада Хазратали Дзасежев жолгъа чыгъардан алгъа аш-суу путёвканы багъасына кирмегени айтылгъанын эсгертгенди. Дагъыда Нурмухамед хаж къылгъандан сора муслийманлагъа сыйлы жерлеге барыргъа заманлары жетмегенин, артха келгенде, автобус осал болгъанын да айтханды.

Борис Паштов бу кемчиликлени эсге алыргъа кереклисин айтханды. Хазратали Дзасежев а жууукъ заманда Хаж къылыу жаны бла советни жыйылыуу боллугъун белгилеп, бизни муслийманла жолда тюбеген кемчиликле анда кётюрлюгюн чертгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

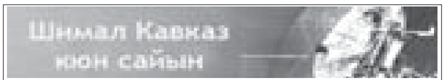

Айырыула къуралыулу ётгендиле

Шимал Осетияны парламентине экинчи айырыула республиканы беш районунда эм Владикавказда бардырылгъандыла. Айырыула 35 айырыу округдан 11-синде, 349 айырыу участкадан 125-синде бардырылгъандыла.

Айырыула къалай баргъанларына РФ-ни Ара айырыу комиссиясыны келечилери председательни орунбасары Станислав Вавиловну башчылыгъы бла контрольлукъ этгендиле. Республикалы айырыу комиссияда айтханларына кёре, федеральный структураланы келечилери практикалы болушлукъ этерге деп келген эдиле.

Айырыула къоркъуусузлукъ жаны бла тынгылы жалчытылып бардырылгъандыла. «Полицияны къуллукъчуларына жамауат низамгъа бузукълукъ этерге кюрешгенлени, къайсы партиядан болса да, аман иш этерге итиннгенлени жолларын кесигиз деп, бек къаты айтылгъан эди», - дегендиле Шимал Осетияны МВД-сында.

Битеу айырыу участкалада къараучула видеосъёмкала бардыргъандыла. Ала онлайн низам бла Интернетде берилип тургъандыла.

«Айырыула, битеу алып айтханда, мамыр халда бардырылгъандыла», - деп билдиргендиле республикалы айырыу комиссияда.

Предпринимательле культураны кётюредиле

Предпринимательствону халкъла аралы ыйыгъы Астрахань областьны Волгада шахарында, тыш къыраллы экспертле да къатышып, ачылгъанды. Аны къурагъанланы айтханларына кёре, аны баш мураты предприниматель культураны къурауду, жаш тёлюню бизнес кючюн айнытыуду, жаш адамланы - боллукъ бизнесменлени - бирикдириудю.

Мероприятияны ачыугъа жораланнган церемонияда сёлешгенинде, регионну оноучусу Александр Жилкин, субъектде жашагъанланы хар бири да ахчаны къалай ишлерге эм шахаргъа да, юйюрюне да хайыр къалай тюшюрюрге боллугъун билирге керекди, дегенди. «Шёндюгю баш борч - школлада сабийле предпринимательствону амалларын окъурча финанс клубла къурауду», - дегенди ол. Аны суратлап айтханына кёре, устазла сабийле аякъ тюплеринде болгъан ахчаланы кёре билирге юйретирге керекдиле.

Предпринимательствону Халкъла аралы ыйыгъы - дунияны 100-ден аслам къыралында, ол санда Россейде да, бардырылгъан уллу проектди. Кюз артында ол къыралны бёлек районунда бир жолгъа бардырыллыкъды.

Крымскде заран тюшгенле тап микрорайонлада орналадыла

Крымскде 6-7-чи июльда суу басханыны хатасындан къыйынлыкълагъа тюшгенлеге деп ишленнген «Надежда» микрорайон хайырланыргъа берилгенди, анда жашарыкъ юйюрлеге ачхычла берилгендиле. «Аны тогъузэтажлы юч юйюнде 371 юйюр (бир минг адам) жашарыкъды. Шёндюге дери ол юйлеге 368 юйюр кёчгендиле», -деп билдиргенди Къобанны губернаторуну къуллугъун толтургъан Анатолий Разумеев ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине.

Адамлагъа бек алгъа фатарла августда «Озерки» микрорайонда берилгендиле. Анда шёндюге тийишли фатарланы 540 юйюр алгъандыла. Сора озгъан кюнледе да 47 юйюрге шахарны тюз ортасында Пролетарская орамда жангы юйню фатарларыны ахчаларын берип башлагъандыла.

Къонакъ юйлени салгъанланы алышыргъа таукелдиле

Дондагъы Ростовда ишлене тургъан къонакъ юйлени хышты-мышты иелерин проектден къыстаргъа боллукъдула. Областьны вице-губернатору Сергей Горбанны айтханына кёре, шахарны «Дон Плаза» деген, 224 номери боллукъ, беш жулдузлу къонакъ юйню ишлеу узакъгъа созулгъан къурулуш болгъанды, алай эсе, «Хаятт Ридженси Дон-Плаза-Ростов» деген генеральный къурулушчуну алышыргъа боллукъдула, 2018 жылда футбол оюнла жаны бла дунияны чемпионатын бардырыугъа хазырланыугъа жораланнган кенгешде.

- Ара къонакъ юйню андан ары ишлерге Газпромну структуралары эм дагъыда эки фирма хазырдыла, эки жылны ичинде инвесторланы этебиз деген алдаулары, шахарны арасындагъы хуна да Донну къонакъларыны кёзлерине чёп болуп турадыла. Ийнанмайма мен бизнесменлени сёзлерине да, - дегенди вице-губернатор.

«Кавказская пленница-2» кинофильмни жарашдырыу бошалгъанды

«Шимал Кавказны курортлары» ОАО-ну болушлугъу бла Кавказны юсюнден кинофильмни жарашдырыу бошалгъанды. Шёндю уа монтаж-тонировка ишле бардырыладыла, кинокартинаны ауазларын келишдирир ишле башланнгандыла. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине сопродюсер Ростислав Мурзагулов билдиргенди.

Фильмни къурагъанла картинаны прокатха чыгъарыкъ атын да къабыл этгендиле. «Эки жюз атдан жыйырмасын айыргъандыла. Респондентле айтханлагъа кёре, Кавказны юсюнден жангы фильмге «Кавказская пленница. Спасибо что украл» деген ат тап келишеди», - дегенди Мирзагулов.

Кинолентаны генеральный продюсери уа Фёдор Бондарчукду, режиссёру-Михаил Шевчукду, сценарийни автору уа Илья Тилькинди. Картинада рольланы Константин Крюков, Любовь Новикова, Юлика Вагнер, Юсуп Омаров, Валентин Этуш, Владимир Зельдин, Теона Дальнокова эм Александр Розали ойнайдыла. Эпизодлагъа кавказлы театрланы актёрлары, асламлы сценалада съёмкала бардырылгъан регионлада жашагъанла къатышхандыла.

Балаланы алып ёсдюрген юйюрлени араларында конкурс

Сабийлени жаш-къыз этип алгъан Битеуроссей ассамблеяда биринчи жер Краснодар крайны Андреевская станциясында жашагъан Мальцевлени юйюрлерине берилгенди. Экинчи жер - москвачы Маркеловланы юйюрлерине, ючюнчю жер - бурятиячы Красниковлагъа берилгендиле. «Большое сердце» саугъагъа уа Белгород областьда Валуйки шахарда жашагъан дин къуллукъчу Валерий Степаненко тийишли болгъанды. Мероприятияны итогларын чыгъарыу, анда хорлагъанланы саугъалау озгъан байрым кюнде Москвада опера жырны Галина Вишневская атлы Арасында бардырылгъанды.

Чыгъармачылыкъны конкурсу сабийлени жаш-къыз этип алгъан юйюрлени араларында Россейни регионларында бардырылгъанды. Финалгъа чыкъгъанла ара шахаргъа келгендиле. Сабийлени жаш-къыз этип алгъанла барысы да кёп сабийли юйюрледиле. Кимни эсе да биреуню жаш-къыз этип алгъанла аламат халал жюрекли, сейир этерча огъурлу адамладыла, ала сабийлени кеси юйлерине алгъандан сора да, жюреклеринде жерчикле да берeдиле», - дегенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине социальный проектлени айнытыууну Арасыны генеральный директору Армен Попов.

Финалгъа къатышханланы барысыны да айтханларына кёре, сабийлени жаш-къыз этип алыуну Битеуроссей ассамблеясы, сабийлегеча, абаданлагъа да уллу байрам болгъанды. Хар зат да тап къуралгъан эди. Юйюрле бу ишде сынауларын бир бирге айтхандыла. Сабийлени жаш-къыз этип алгъанланы айтханларына кёре, аланы ишлеринде кемчиликледен эсе жетишимле кёпдюле, аланы юслеринден жазаргъа керекдиле басма органла.

Сакъатла да замандан артха къалыргъа сюймейдиле

Адыгеяда «Бабушка-онлайн», «Дедушка-онлайн» деген саулукъларында чекленнген онглары болгъан эм къартайгъан адамланы компьютерде ишлерге юйретиуню проектине къошадыла. Республикада компьютерде ишлерге юйретиуню биринчи консультация арасы къырал университетни базасында майда къуралгъанды. Андан бери анда 80 пенсиячыны компьютер бла ишлерге юйретгендиле. Озгъан кюнледе уа курслада окъууну бошагъанланы экинчи къауумуна шагъатлыкъ къагъытла берилгендиле. Дагъыда Майкоп шахарда халкъны социальный жаны бла къоруулауну комитетини юйюнде экинчи компьютер класс ишлеп башлагъанды. Ол классда къыяулула окъурукъдула.

Жалгъан долларланы чыгъаргъанланы тыйгъандыла

МВД ахыр жылланы ичинде Россейде жалгъан долларланы чыгъарып тургъанланы жолларын кесгенди. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине МВД-ны пресс-арасында билдиргендиле.

-Россейни МВД-сыны экономика къоркъуусузлукъну эм улутхачылыкъгъа къажау кюрешни Баш управлениясыны къуллукъчулары Россейни МВД-сыны Дагъыстан Республикада экономика къоркъуусузлукъну эм улутхачылыкъгъа къажау кюрешни баш управлениясыны, Краснодар крайда МВД-ны баш управлениясыны, Россейни ФСБ-сыны «К» управлениясыны, Россейни Дагъыстан Республикада УФСБ-сыны къуллукъчуларыны болушлукълары бла Дагъыстан Республикада ахыр жылланы ичинде жалгъан долларланы чыгъарып тургъанланы ачыкълагъанды,-деп айтханды ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине МВД-ны келечиси. Оператив-излеу ишлени кезиуюнде басма оборудование табылгъанды эм сыйырылгъанды, дагъыда 400 минг жалгъан долларла да.

-Къауумну ачыкълау быйылны январында башланнган эди. Бирден бардырылгъан тинтиулени хайырындан структураны, ишни къурагъанланы эм ишге тири къатышханланы, жалгъан ахча къайда чыгъарылгъаныны, аны сатыуну схемасыны, ол ишле бла тюшюрюлген файдаланы хайырланыуну юслеринден толу шартла жыйышдырылгъан эдиле, дегендиле МВД-да.

ЭСДЕ ТУТУУ

«Халкъыма жарагъан эсем, тынгылаучуланы жырларым бла къуандыралгъан эсем, жашаууум бошуна кетмегенди»

Арт жыллада саулугъу седиреп, аурый-аурый туруучу эди сюйген тенгибиз, аламат ариу ауазы, жарыкъ жырлары бла кёп жылланы барыбызны да къууандырып келген Беппайланы Маштайны жашы Сергей. Баргъан, жюрюген жерлеринде анга уллу сыйнамыс берип, хурмет этип тюбеген танышлары, шуёхлары аслам эдиле – къабартылыланы, орусланы, дюгерлилени, эбизелени, мында жашагъан башха миллетлени арасында да.

Редакциягъа уа терк-терк келе туруучу эди. Бек алгъа таматабыз Атталаны Жамалгъа кирип, сора барыбызны да жокълай, тукъум къарындашы Муталипни да кёрюрге, оюну-кюлкюсю, чамы-лакъырдасы бла тёгерекни жарыта.

Быйыл 9-чу майда кесине да 77 жыл болгъан эди. Ол кюнледе аны бла ушакъ этеме. Алай саулугъу осалгъа кетип, интервьюну басмалар къайгъылы болмадыкъ. Беш кюнден сора уа бир бирден айырылдыкъ – сюйген тенгибиз бизни къоюп кетди.

Андан бери алты ай озду. Кюн жарыгъыча, ышара-ышара, ишлеген жерибизде эшиклени ачып, ол алыкъа кирип келлик суннганлай турабыз. Алай, не медет... Тансыкълыкъ жюреклени таралтады. Ол шургулу кюнледе басмаланмай къалгъан интервью бла шагъырей этебиз окъуучуларыбызны.

- Сергей, жашауну 77 ауушундан ауруп, озгъан, кёп къууанч да келтирген, алай дерге жарай эсе, жарсытхан да этген сейирлик жолну юсюнден не айтыргъа боллукъду?

- Къыйын соруду. Адамны битеу жашауну юсюнден. Анга къысха айтханда, мен былай жууап берир эдим: уруш, аны хатасындан чыкъгъан кёчгюнчюлюк – сау халкъгъа этилген зорлукъ азабын да сынап, ачлыкъдан, жаланнгачлыкъдан, бек осалы уа, миллет ыспассызлыкъдан да къутулуп, тёрт санынг саулай, «къалай иги эди бу дунияны кёргеним», - деп, жырда айтылгъаныча, туугъан жерибизге къайтып, быллай бир жылны жашап, жашынгы, къызынгы, туудукъланы къууанчын да кёрмеклик – уллу насыпды.

Ол жыллада уа халкъынга жарагъан эсенг, адамланы мудахлыкъларын кетерип, къайгъыларын да чачып, аз заманнга окъуна кёллерин кётюрген эсенг, жашау бошуна кетмегенди. Айхай да, ол жаны бла алып къарагъанда, бир журтлуларымы къууандыргъан, алагъа жарагъан такъыйкъаларым болгъанлары жюрегиме хошлукъ бередиле.

- Эрттеден да айтыла келген эски соруу: хар затны да жангыдан башларгъа тюшсе эди уа?

- Кишини кёлю кюлмесин, мен шёндюге дери къаллай болгъан эсем, аллайлай къалыр эдим. Жырларгъа Аллах берген фахму биргеме болгъаны къадар бир жырчы болургъа кюрешир эдим. Алай жашау дегенинг къыйынды, тынчындан къыйынлыгъы кёпдю. Омакъ кийинип, тойгъа барыу тюйюлдю.

Мени да болгъандыла къууанчлы кюнлерим, жангылычларым да. Хар затны да жангыдан башларгъа тюшсе, кемчиликлени азыракъ этерге кюрешир эдим. Аллахха шукур, кишини аллына чапмагъанма, биреуню аууз къабынын сыйырыргъа кюрешмегенме. Тапсыз сёз бла бир инсанны да жюрегин къыйнамазгъа неден да сакъ болгъанма.

- Жашаунгда бек уллу жангылычха уа нени санайса?

- Къытайлыла: «Тууду эсе, ёлдю», - дейдиле. Ёлмезге деп туугъан жан жокъду. Алай къартлыгъына дери иги саулугъу бла жашагъан ол керти да насыпды. Адамны психологиясы сейирликди: жаш эсек, кесибизни къарт болмазлыкъ, сау эсек, аурумазлыкъ сунабыз. Саулугъубузгъа сакълыкъны унутуп къоябыз. Бек уллу терс ишим ол сунама.

- Жырны аламат дуниясы уа къалай башланнган эди? Ким тюзетген эди аны сейирлик жолуна?

- Кёчюп баргъандан сора Къыргъызстанны Кант районуну биз жашагъан Киршёлк деген элинде той-оюн коллектив болуучу эди. Мен андагъыланы жырлагъанларына тынгыларгъа, тойларына-оюнларына къараргъа бек сюйюучю эдим. Артда кесими да ары къошадыла.

Анам, Макытланы Дуллакны къызы Абидат, жарыкълыкъны сюйген, къобуз согъаргъа, тепсерге да уста болуучу эди. Баям, мени жюрегими теренинде бугъунуп тургъан ауазымы аны къобуз тауушу, тепсеу тартыулары тышына чыгъаргъан болур эдиле.

Школда окъутхан устазларым, жырлатып, ауазымы бир кере окъуна эшитген тенглерим, шуёхларым да мени артист болуруму сюйгендиле. Фрунзеде музыка училищени жырчыла хазырлагъан бёлюмюне окъургъа киргеним да аланы манга берген ахшы кенгешлерини хайырындан эди.

- Ол жыллада комендантдан эркинлик болмай адамла бир элден башхасына барыргъа окъуна базынмагъан кезиуде, оналтыжыллыкъ жашчыкъгъа Къыргъызны ара шахарында тургъан, окъугъан да тынч болмаз эди?

- Юйден тышына кетип окъугъан бир заманда да тынч болмагъанды. Комендантны юсюнден айтханда уа, «халкъланы атасы», «мыйыкълы», - деучю эди уллу Къайсын, аны атын сагъыныргъа сюймей, ёлгенден сора дунияны къалтыратып тургъан зорлукъ толкъунлары шошая башлагъаннга ушагъан эди. Иеси юсгюрюп, терсни, тюзню билирге сюймей, жыртыргъа хазыр болуп тургъан парийлеча, берияны комендантла да энди алгъынча тюйюл эдиле.

Алай айтханыма айып этмегиз, окъургъа ала туруп, комиссияны членлери, бир бирге къарап, былай дегенлери эсимдеди: «Бу битеу хар жаны бла да артист болургъа деп жаратылгъанды». Къалай эсе да, училищени директору, устазла да мени бек сюйюучю эдиле. Къолларындан келгенича, хар не бла да болушуп тургъандыла. Артда, анам да ары кёчюп келип, ишге тохташхандан сора окъургъа, жашаргъа да тынчыракъ болады.

- Партияны 20-чы съездинден сора «Жашаууубузну байрагъы» деген ат бла малкъар тилде биринчи китап – назмула жыйымдыгъы басмадан чыкъгъан эди. 1956 жылда Къыргъызстанны радиосу бла «Жашасын бизни партия» деген жыр да биринчи кере бериледи. Музыка училищени ахыр-тёртюнчю курсун бошай туруп, аны сен жырлагъанынг эсибиздеди. Ол жырны жаздырып, эфирде бердирир ючюн, сени кимле къалай бла тапхан эдиле?

- Ол заманда бизни закий Къайсыныбыз да, биз а бир эллиле-чегемлиле эдик, анамы къысха жууугъу Макытланы Сафар да, огъурлу адамларыбыздан бири – Залийханланы Жанакъайыт да Фрунзеде жашаучу эдиле. Боташланы Исса уа А. Малдыбаев атлы опера эм балет театрны администратору болуп ишлеучю эди. Ала барысы да мени иги таныгъандыла. Окъууума, жашауума юсюнден да хапар билип тургъандыла.

Аны сёзлерин а Исса жазгъан эди. Мени радио бла жырларгъа да ала чакъыртадыла. Ол жыл училищени бошагъанлай окъуна анам бла Нальчикге кетебиз. Мени Фрунзеде огъарыда айтылгъан опера эм балет театрда, къырал филармонияда ишлерге, башха жерлеге да чакъыргъан эдиле. Алай жюрегим Кавказ тауларыма тартдыра эди. Къайдан да бек мында халкъыма керек боллугъуму ангылай эдим.

Мында уа «Кабардинка» къырал жыр эм тепсеу ансамбльге солист этип аладыла. Артда, тепсеуню бла жырны бир бирден айырып, радио комитетде хор къурагъанларындан сора пенсиягъа кетгинчи анда да солист болуп тургъанма.

- Талай жылны, отуздан артыкъ заманны ичинде, эрттен, ингир да радио, телевидение бла да сени жырларынга, сен къатышхан концертлеге жаланда таулула угъай, республикада жашагъанланы барысы да сюйюп тынгылагъандыла. Не зат къалгъанды бегирекда эсингде?

- 1957 жылда бизни искусствобузну бла адабиятыбызны Москвада кюнлери бардырылгъан кезиуде республиканы концерт программасында «Гапалау» да бар эди. Союзну Уллу театрында болгъан концертибизде халкъ жыры, жигитликни, бушуулукъну да жыры «Гапалау» Битеусоюз радио бла саулай да къыралгъа бериледи. Аны хор жырлагъан эди, жыр башчы уа- мен. Ол кюнню мен бир заманда да унутмам. Ол жыл мени «Урунуу жигерлик ючюн» деген майдал бла саугъалагъан эдиле.

1958 жылда ансамбль Монголиягъа баргъанда, «Гапалауну» анда да жырлайма. Ол коллективде ишлеген жети жылымы бек аламат жыллагъа санайма. Ол заманда халкъыбызда, адамларыбызда да уллу учунуулукъ бар эди. Эштада, жашлыкъ кесини къанатларында учура болур эди бизни барыбызны да! Артда РСФСР-ни халкъ артисткасы боллукъ, ансамбльни бек уста тепсеген тиширыуларындан бири Соня Шериева бла бирге концерт программаны уа биз къалай сюйюп бардырыучу эдик. Ол жыллада уллу хор бла бирге жыр башчылары мен болуп Элбрусну юсюнден жырны битеу къыралда да эшитген эдиле.

- Беппайланы Маштайны жашы Сергейге, жыр эм тепсеу ансамбльни солистине, Къабарты-Малкъарны Сыйлы артисти деген махтаулу ат малкъарлыланы арасында бек алгъа берилген эди, андан сора уа?..

- Ол 1960 жылда болгъанды. Айхай да, сыйлы ат кёп затха борчлу этгенди. Битеу жашауум жыр искусство бла байламлы боллугъун, халкъымы къадары – мени къадарым болгъанын сезгенлей жашагъанма. Къулийланы Къайсыннга уа: «Сау болсун!» -деп ахыр кюнюме дери алгъыш этгенлей турлукъма. Хар затыма да эс бургъанлай, керек заманда уа болушханлай тургъанды.

Республиканы бек ахшы композиторлары, поэтлери бла танышдырып, мени сюйген ишимде ёсериме кёп болушханды. Артёмий Шахгалдян, Хасан Карданов, Мухадин Балов, Аристарх Орлов-Шуэмь, Нихат Османов, Байчекуланы Абидин, Жеттеланы Мустафир Къулийланы Къайсынны, Гуртуланы Бертни, Боташланы Иссаны, Макытланы Сафарны, Мокъаланы Магометни, дагъыда башха поэтлени сёзлерине манга деп кёп жырла жазгъандыла.

Ала «Нальчикни юсюнден жыр», «Кавказны юсюнден жыр», «Узун жыл», «Сен ариугъа», «Къойчуну жыры», «Сюйген юйюм», «Кёнделенни юсюнден жыр», «Сурат», «Къара кёзле», «Мени алтын жюзюгюм», «Малкъар таула», «Шофёрну эрттенлик жыры», «Нальчик кечеле», «Туугъан жер», «Туугъан жерни эрттенлик жыры», «Къумукълу къыз», «Омарны жыры», «Тенгими юсюнден жыр», «Чирик кёл», «Сен мени унутмазса», «Жюрегимден кетмезсе», «Жюрег а сакълайды». Айхай да, ала кёпдюле, къайсы бирин санагъын.

- Сергей, жыр искусствода жетишимлеринг ючюн 1968 жылда санга Къабарты-Малкъарны комсомолуну саугъасыны лауреаты деген ат берилген эди. Аны юсюнден бир ненча сёз айтсанг эди.

- Республиканы комсомолуну саугъасыны биринчи лауреаты болгъаным бла бюгюнлюкде да ёхтемленеме. Мени бла бирге къабартылы поэт Зубер Тхагазитов да ол саугъаны лауреаты болгъан эди. Андан ары чыгъармачылыкъ ишимде уа лауреат деген ат болушханлай, кёллендиргенлей тургъанды. Андан сора да, манга халкъ эм эстрада жыр искусствону айнытыугъа салгъан къыйыным ючюн «Амра» деген адыг миллет саугъа да берилгенди.

- Ахшы юйюрюнг, республикада кёпле таныгъан, уллу адамлыгъы болгъан билимли тиширыуларыбыздан бири – Батчаланы Хызырны къызы Роза бла 47 жылны бирге ариу жашап келесиз. Бу кюннге жетгенинге ыразымыса?

-Аллахха шукур, дерге керекбиз. Айтып кетген оюмуму бир кесек къайтарыргъа тюшсе да, къолумдан келип кимге да игилик этерге, кишини жюрегин къыйнамазгъа, хар ким бла да ариу тилли болургъа кюрешгенме. Жашым Элдарны бла къызым Элмираны да алай юйретгенме. Жырым бла бир адамны окъуна къууандыргъан эсем, энтта да къайтарып айтама, насыплыма.

Ушакъны **АЛИКАЛАНЫ Владимир** бардыргъанды.

Фестиваль

Кязимни ёмюрлюк назмулары эшитиле эдиле

Алгъаракълада Долинскеде мемориалда Нальчикни эм аны тийресинде элли школланы окъуучуларыны араларында «Кязимовские чтения» фестиваль бардырылгъанды. Анда сабийле, назмула, жырла айтып, суратла ишлеп эришгендиле.

Бу ишге беш адамдан къуралгъан жюри къарагъанды. Ол санда Нальчик округну Билим бериу департаментини методисти Бечелланы Сакинат, белгили жырчыбыз Гергокъаланы Халимат, Малкъар драма театрны артисти Мызыланы Аубекир, белгили суратчы, малкъар театрны сурат цехини таматасы Къанаматланы Лейла. Жюрини председателине «Заман» газетни бёлюмюню редакторун Османланы Хыйсаны сайлагъандыла.

Фестивальны мемориалны директору Теммоланы Фаризат ачханды. Эм алгъа ол ары келген устазлагъа, окъуучулагъа, анда болгъан экспонатланы, дайым мемориалгъа болушуп тургъанланы юслеринден айтханды. Ол санда ары келип тургъан Солтанланы Магометни да сагъыннганды. Уакъ-тюек ремонт этилирге керек болса, Ол болушады. Ол кеси да суратчыды. Аны ишлерин «Заманны» окъуучулары газетибизде терк-терк кёре турадыла.

Фаризатдан сора, жюрини председатели Осман улу былай айтханды:

Жюри ишни кезиуюнде.

-Кязим бизни, файгъамбар кибик, сыйлы, деменгили адамыбызды. Биз аны магъанасын алыкъа тийишлисича билалмагъанбыз. Миллионла бла санлары болгъан халкъланы араларында аныча уа, адамлары болмагъан аз миллетле жокъдула. Биз аны хар заманда да эсде тутаргъа керекбиз. Анга себеплик этген а ма бюгюнча жыйылыуладыла. Ёсе келген тёлю аны назмуларын кёлден биле турса, халкъ болгъан къадарда, ол да унутуллукъ тюйюлдю.

Андан сора жюри ишин башлады. Къанаматланы Лейла сабийле ишлеген суратлагъа къарады. Аланы араларында акъсакъалны топуракъдан бюстю да бар эди. Бир-бир сабийле уа аны бояула бла окъуна ишлегендиле.

Лейла суратлагъа къарагъан кезиуде Гергокъаланы Халимат устазланы бла окъуучуланы алларында кеси да жырлады, конкурсха къатышханланы жырларына да тынгылады. Бу жол Хасанияда 16-чы номерли школну окъуучулары Кючюкланы Асият бла Бёзюланы Азиза, Нальчикде 1-чи номерли лицейни окъуучусу Хозаланы Лейла Кязимни «Иги сёз» деген жырын бирден жырлап, жюрини, адамланы да ыразы этдиле.

Андан сора уа эришиуге къатышхан школчула акъылманны назмуларын кёлден айтдыла. Ариу, тизгинли жашчыкъла, къызчыкъла, чыгъармалада айтылгъанланы кёзлери бла кёрюп баргъанча, бирде къолчукъларын ёрге кётюре, бирде уа энишге жибере, бир бири ызларында къуш-къанат тизгинлени эшитдиредиле.

Эришиуге экинчи классдан башлап онбиринчи классха дери школчула бар эдиле. Ол санда таулу сабийледен сора да, къабартылыла, орусула да.

Бу огъурлу ишге шахар эм аны тийрелеринде школланы окъуучуларындан тышында да, Огъары Малкъарны 2-чи номерли школундан да эки сабий келген эди. Ол санда Гергокъаланы Альбина бла Хасан да Кязимни назмуларын ариу айтдыла.

Аладан сора да, назму айтып отуздан артыкъ жаш бла къыз кеслерин сынадыла. Аланы ауузларындан чыкъгъан ёлюмсюз сёзле тынгылагъанланы терен сагъышха къалдыра эдиле:

Мен, бир инсан.
Жашадым. Жанды отум.
Темир да тюйдюм, кёп
китап окъудум.
Таматагъа сакъ болдум,
ёрге къопдум,
Бир Аллахдан, артыкълыкъдан
къоркъдум.

Неда:
Иги сёзню бичакъ кесмез,
Иги сёзню боран элтмез.
Иги сёз отда да кюймез,
Иги сёзге багъа жетмез.

Эришиуге къатышханланы араларында эм гитче биринчи номерли школну экинчи классыны окъуучусу Баймурадланы Танзиля эди. Ол, эки къолчукъларын да ёрге тутуп, бир жеринде шашмай, назмуну шатык окъуп чыкъды.

Устазла окъуучуланы иги хазырлагъан эдиле. Хар назму айтханны адамла узакъгъа созулгъан къарсла бла ашыргъандыла. Тогъузунчу школну окъуучулары Моттайланы Малика бла Биттирланы Фатима, экинчи номерли лицейден Малкъарланы Зайнаф бла Улбашланы Марат назмулагъа кёре оюнла да кёргюзтедиле.

Алтынчы школну окъуучусу Теммоланы Илияс бла алтынчы школдан Апшаланы Салима уа Кязимге кеслери атагъан чыгъармаларындан айтхандыла. Аладан сора Балаланы Жамиля, Биттирланы Тамерлан, Камила, Байсыланы Амина, Улбашланы Алишер, Гуртуланы Карина, Аппайланы Ислам, Жекеланы Жамиля, Жарашууланы Ахмат эм башхала назмуланы ариу айтдыла.

Ахырында жюри алчыланы сайлады эм алагъа махтау къагъытла, белгили къарачайлы назмучу Семенланы Исмайылны сайлама назмуларындан жарашдырылгъан китапларын берди. Сабийлени эришиулеге хазырлагъан Байдаланы Саният бла Кючменланы Сакинат устазланы, окъуучуланы атларындан бу огъурлу ишни къурагъанлагъа ыспас этдиле, жюрек ыразылыкъларын билдирдиле. Сабийлени фестивальгъа уа малкъар тилден устазла Улбашланы Сафият, Жеттеланы Светлана, Байдаланы Соня, Кючмезланы Сакинат, Бёзюланы Аминат, Гелястанланы Люда, Хочаланы Асият, Мечиланы Мариям, Малкъарланы Нюржан, Абайланы Сакинат, Къурманланы Азинат, Жолабланы Элеонора хазырлагъандыла.

ЛЕЙЛУН улу **Х**.
Суратланы **СОЛТАНЛАНЫ Магомет** алгъанды.

Законопроект

Тютюн ичерге жарамазлыкъ жерлени белгилегендиле

Документ парламентни тёбеннги палатасына тюшгенди. Правительство аны толусунлай жаратханды. Премьер Дмитрий Медведев а адамланы бу осал къылыкъларын къойдурургъа бек таукелди. Алай эсе уа, ишни ахырына жетдирир ючюн, алай кёп заман къалмагъанды. Законопроект жылны ахырына къабыл этилирге ушайды.

Властьла жууапха тартыуну иги да къатыландырыр муратдадыла. Биринчиден, тютюннге акцизле жыл сайын кётюрюле барлыкъдыла. Экинчиден, аланы юслеринден реклама тыйыллыкъды. Ючюнчюден, жалынны, букъуну жаяргъа эркинлик болгъан жерлени саны кёбейирикди. Законда айтылгъаныча, аллай жерлени 11 тюрлюсю сакъланырыкъдыла, бу жуукъ заманда уа аланы да жабар мурат барды. Тюзетиуле кючлерине президент къол салгъан кюнден башлап кийириллкидиле. Бу излем да быйылны ахырындан толтурулургъа керекди. Алай бла уа башха жерледе тютюн ичерге эркинлик боллукъ тюйюлдю:

- школлада, вузлада, культураны эм жаш тёлюню юйлеринде, властьны эм жер-жерли самоуправление органланы мекямларында, спорт заллада;
- социальный службаны мекямларында;
- ишчи жерледе эм подъездледе;
- сабий майданчыкълада эм пляжлада.

Къатыландырыуну экинчи кесеги жашауда 2014 жылдан хайырланылып башланырыкъды. Ол замандан тебиреп, тютюн ичерге быллай территориялада да жарарыкъ тюйюлдю:

- больницалада эм санаторийледе;
- узакъгъа баргъан транспортлада;
- электричкалада эм вокзаллада эшикледе 10 метрден жууукъда;
- къонакъ юйледе;
- рыноклада, кафеледе эм ресторанлада.

Тютюнчюлени жаланда энчи жарашдырылгъан отоула къутхарыргъа боллукъдула. Законнга кёре, ала башха жерледен толусунлай айырылып къалыргъа керекдиле. Аны бла бирге уа, 2016 жылдан башлап, аллай отоула больницалада, кафеледе, ресторанлада кетерилирге керекдиле. Былайда чертирге тийишлиди: эркинлик болмагъан жерледе тютюн ичиу ючюн бузукъчуладан бир ненча минг сом тазир алыргъа керекди, дейдиле депутатла. Алай аны шарт ёлчеми алыкъа тохташдырылмагъанды.

«**Комсомольская правда**».

КИНОКЛУБ

Бийик искусствогъа къараргъа онг ачылгъанды

Бу кюнледе Къабарты-Малкъар къырал университетни окъуу театрында студентлени эркин киноклублары ачылгъанды. ВУЗ-ну пресс-службасындан бизге билдиргенлерича, анда биринчи кюн Йозеф Вильсмайерни «Спящий брат» деген фильмин кёргюзтгендиле.

Бу ишни жаш адамла белгили режиссёр Александр Сокуровну чыгъармачылыкъ мастерскоюну тутхучлулугъу бла къурагъандыла. Кинозалда дунияны бек иги, фахмулу, жалынчакъсыз автор кинону ачыкълап турургъа белгиленеди. Къысхасын айтханда, Къабарты-Малкъарны алчы кинотеатрларында аллай фильмлени табар амал жокъду.

Студентле кеслери чертгенлерича, заман бара баргъанда Нальчикде жашагъанла керти киноискусствогъа итиннгенлери белгили болгъанды. Уллу экранда, жаланда коммерция халда алыннган ишлени берип, аны бла бир хайыр тюшюрюрге кюрешедиле.

Жангы ачылгъан клубда уа бюгюннге дери биз билмеген ишлеге къараргъа онг табыллыкъды. Клубну дагъыда бир энчилиги, мында билет сатхан тёре боллукъ тюйюлдю. Хар адам да, къачан эсине тюшсе, бери келип, кеси итиннген фильмге къарап, качестволу кинону сюйгенле бла тюбеп, зауукълукъ сынарыкъды. Ол ишле уа, асламысында, женгил болмагъанларын ким да биледи, жашау да алада алай ариу, жарыкъ суратланмайды.

Киноклубну репертуарын аны мурдорун салгъан адамла жарашдырлыкъдыла. Жашла бла къызла, кеслери сюйген фильмлени излеп, къарауучу уа жаратырмы деген сагъышны да хазна этерик тюйюлдюле. Аудитория уа бийик, ариу искусствогъа табыннган боллукъду, деп ышанадыла студентле. Клубну баш магъанасы сау адамгъа керти жашауну кёргюзтюудеди.

АСЛАНМЫРЗАЛАНЫ Асият.

Презентация

Окъуучулагъа хайыр берген сайт

ОАО «Вымпелком» бла Россейни Сабий библиотекасы биригип бу кюнледе Интернетде энчи сабийлеге деп «Вебландия» аты бла сайт ачхандыла. Аны Къабарты-Малкъарда презентациясы уа Мечиланы Кязим атлы республикалы жаш тёлю библиотекада ётгенди. Анга Нальчик шахарны библиотекаларыны ишчилери, устазла эм методистле да къатышхандыла.

Кюн сайын сабийле бла ишлеп тургъан, аланы билимлерин ёсдюрюуге себеплик этген эмда низамгъа, адет-къылыкъгъа юйретирге борчлу адамла, устазладан сора, библиотекарьладыла. Ала уа бу алдаулу дунияда сабийлеге керти затланы билирге болушханлай турадыла. Литературада, искусствода, илмуда да кертисин ачыкъларгъа борч салыныпды бу адамланы алларында.

Шёндюгю заманда Интернетни болушлугъу болмай ол затланы юсюнден айтхан къыйынды. Анда уа сабийле, аманнга юйренмей, кеслерине керек болмагъан затланы кёрмей, жаланда хайыр алсала, андан игиси уа бармыды? Битеу ол затланы хыйсаплап, «Билайн» сотовый байламлыкъны жалчытхан компанияны келечилери библиотекаланы къуллукъчуларына билдиргендиле. Библиотекарьла уа жаш адамланы эслерин Интернетде къайсы сайтха бурургъа тийишли болгъанын ангылатхандыла. Алай бла айдан аз заманны ичинде Вебландия жыйгъан сайтланы саны 300-ге жетгенди.

Www.web-landia.ru деген адрес бла Интернетге кирип, анда регистрация этгенден сора керекли затынгы излейсе. Сёз ючюн, жаныуарланы юслеринден толу хапар алыргъа сюйсенг, аладан бирини атын жазсанг, ол, башха магъанагъа тартмай, тюз, тап халда келиширилген билдириуле къайсы сайтда болгъанын кёргюзтеди. Алай бла сабий, керексиз жерлеге «сугъула айланмай», дерслерине хазырланыргъа онг табады.

ОАО «Вымпелкомну» Шимал Кавказда филиалыны менеджери Илья Захаров бизге билдиргенича, бу сайтны жарашдырыугъа хар ким да къатышаллыкъды. Вебландия ырысхы жаны бла компаниягъа хайыр тюшюрлюк тюйюлдю. Ол тюрлю-тюрлю бёлюмледен къуралгъанды, аланы болушлукълары бла уа хар ары кирген адам да кесине керекли билдириулени, материалланы да табаллыкъды.

Бу сайтлада окъуучула бир бирлери бла сёлешедиле, ойнайдыла, билимлерин ёсдюредиле. Ары кир ниетли адамла жюрюп, сабийлени аман ишлеге юйретирге да онг табаллыкъ тюйюлдюле. Анда хазна реклама да жокъду.

ГЕРИЙЛАНЫ Асият.

КЁРМЮЧ

Ариу сурат алыр ючюн, Элбрусну башына ёрлегенди

Сегизинчи ноябрьде Суратлау искусстволаны музейинде фотохудожник Жанна Шогенованы энчи кёрмючю ачылгъанды. Аны «Жан» жамауат организацияны башчысы Зарина Канукова къурагъанды.

Жанна Шогенова, жаланда сурат алыучу болгъандан сора да, китап дизайнерди. Фахмулу тиширыу Виктор эм Мария Котляровланы издательстволарында басмаланнган «Балкария» деген экитомлукъну, Гуртуланы Бертни, Мечиланы Кязимни эм малкъар искусствода башха белгили адамланы юсюнден китапланы дизайнериди.

Зарина Канукова сёлешеди. Онг жанында биринчи Жанна Шогеновады.

Таулула жашагъан ауузланы сейирликлерин фотоальбомларында, календарьларында кёргюзтгенди. Ол ариулукъдан тоялмагъан, аны къуруда излеп тургъан адамды. Кёрмючде Мария Котлярова: «Жанна бла таулада болгъан кезиулерибизде аны жанына къоркъгъанлай турама. Бир сюйген ракурсун алыр ючюн, жарны къатына барып къалады. Ишлеп башласа, кесин унутады.

Фахмусундан да озгъан а халаллыгъыды. Юйсюз итлени, киштиклени багъады. Адамлагъа ниети бек тазады, кимге да болушургъа хазырды»,-дегенди. Виктор Котляров а суратчы тиширыу бизни республиканы аламатлыгъын битеу дуниягъа кёргюзтюр ючюн уллу иш бардыргъанын чертгенди.

«Горянка» газетни баш редактору Зарина Канукова суратчы бла къалай танышханын айтханды. Эм алгъа Жанна Шогенова «Жан» организацияны юсю бла нёгерлерини кёрмючлерин къураргъа сюйгенди. Кесиникин угъай, тенглериникин. Сёлешгенни оюмуна кёре уа, кимден да бек аллай намысха ол тийишли эди. Бир кесек заманны Жанна кёрмючюн къураргъа унамай тургъанды, энтта да бираз ишлейим деп. Бу юлгю окъуна кёргюзтюп турады: кертиси бла да, фахмулу адамла махтанчакъла болмайдыла.

Суратлау искусстволаны музейини директору Жантуудуланы Елизавета бу кёрмючге кёпле келликдиле, дегенди. Кертиси бла да, таш юсюнде тынчайып тургъан жилян неда адамгъа ушаш таш, къаяда чакъгъан гюлле кимни да сейирсиндирликдиле. Жанна Шогенова Элбрусну башына да чыкъгъанды, андан кёрген ариулугъун бизге саугъалар ючюн.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Футбол

Сейирлик такъыйкъала - бар, эсеб а - жокъ

Футболну миллет лигасыны 21-чи турунда Нальчикни «Спартагы» Екатеринбургда «Урал» бла тюбешгенди. Бу матч чемпионатда эм магъаналы оюнладан бирине саналгъанды. Аны «Россия-2» телеканал тюзюнлей эфирде кёргюзтгенди. Бизни спортчуларыбыз тышында бардыргъан оюнларындан жаланда бир очко келтиргендиле. Аны бла турнир таблицада 31 очколары бла биягъы алтынчы жерде къалгъандыла.

Матчда эсде къалырча бир ненча кезиу болгъанды. Оюнну экинчи жарымыны 67-чи эм 68-чи минутларында судья Максим Лаюшкин «Спартакны» капитанын Миодраг Джудовични бла чабыууллукъда ойнагъан эм мажал футболчубузгъа - Арсен Гашоковха къызыл карточкаланы кёргюзтеди. Джудович Асеведо бла къагъышханда, ары дери да сары карточкасы болгъаны себепли ол терс болуп чыгъады...

Арсен Гошоковну уа майданда этген кючлю приёмун телеканалла къайтарып-къайтарып кёргюзтюп тургъандыла. Ол Андрей Чухлейни бетине башын салып, къаты тюртюп, артына жыгъылтып къойгъанды. Тюз ол кезиуню аллында Чухлей узакъдан уруп спартакчыланы къабакъ эшиклерине топну кийирирге аздан къойгъан эди.

Андан сора оюн асламысында спартакчыланы къабакъ эшиклерини къатында бардырылгъанды. Къонакъбайла, не бек кюрешген эселе да, эсепни тюрлендиралмагъандыла. Жаланда судья матчха къошакъ заман берген 5 минутну ичинде Гогниев, башы бла топну уруп, къабакъ эшикле таба ашырады, насыпха, ол барып чыпыннга тиеди. Бир кесекден оюн бошалады.

***

Матчдан сора бардырылгъан пресс-конференцияда «Спартак-Нальчикни» баш тренери **Тимур Шипшев**: «Судья эки футболчубузну оюндан къыстагъандан сора чабыууллукъ этиу муратларыбызны ахырда унутуп къойгъан эдик», - дегенди.

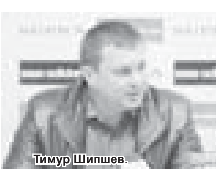

Тимур Шипшев.

Павел Гусев.

-Матчны биринчи жарымыны 15-чи минутунда къонакъбайла бла тенг ойнагъанбыз. Артда биз кеси къабакъ эшиклерибиз таба жууукълашханбыз. Бир кесекден оюн тенг болады.

Экинчи таймда да контратакаланы хайырланып, эсепни тюрлендирирге кюрешгенбиз. Алай майданда тогъуз футболчу бла къалгъанда, терк окъуна чабыууллукъ этип, «Уралны» къабакъ эшиклерине къоркъуу салыргъа бизде киши да къалмагъан эди, деп белгилегенди Шипшев.

«Уралны» баш тренери **Павел Гусев** бу матчны эсеби бла ырызы болмагъанын билдиргенди:

-Экинчи таймны ахыр жыйырма минутунда биз эки футболчугъа кёп эдик. Чабыууллукъ этип, не кёп кюрешген эсек да, спартакчыла къабакъ эшиклерин бир да болмагъанча къуралыулу къоруулагъандыла. Кеси майданыбызда кереклисича бир очколаны алмагъаныбыз бизни бек жарсытханды, - деп чертгенди ол

Матчда ойнагъан футболчуланы тизмеси: «**Спартак-Нальчик**»: Коченков, Джудович, Овсиенко, Багаев, Засеев, Рухаиа (Абазов, 87), Татарчук, Захирович, Шогенов, Гошоков, Болов (Дорожкин, 75).

«**Урал**»: Кот, Данцев, Дранников, Ревякин, Бочков, Семакин, Асеведо, Берхамов (Кобялко, 46), Чухлей, Манучарян (Лунгу, 82), Гогниев.

Сары карточкаланы Дранников, Гогниев, Кобялко, Джудович, Овсиенко алгъандыла. Майдандан Джудович бла Гошоков къысталгъандыла.

Чемпионатда башха командала былай ойнагъандыла: Петротрест – Металлург-Кузбасс 3:1, Енисей – СКА-Энергия 1:1, Уфа – Ротор 1:0, Шинник – Торпедо М 3:2, Химки – Сибирь 0:0, Нефтехимик – Волгарь 3:1, Балтика – Томь 1:3

Сезонну ахыр оюнун «Спартак» 20-чы ноябрьде кеси майданында Красноярскени «Енисей» командасы бла бардырлыкъды.

Х. АЗРЕТОВ.

Футболдан миллет лиганы 21-чи турдан сора турнир таблицасы

Командала	О	Къ	Тб	Х	Т	О
1 Томь	20	15	3	2	42–22	48
2 Урал	20	12	6	2	43–11	42
3 Нефтехимик	20	10	5	5	31–22	35
4 Балтика	20	9	5	6	22–21	32
5 СКА-Энергия	19	8	8	3	21–14	32
6 Спартак Нч	19	9	4	6	17–18	31
7 Ротор	19	9	4	6	18–13	31
8 Уфа	20	8	6	6	22–22	30
9 Сибирь	20	8	5	7	21–21	29
10Петротрест	19	6	3	10	20–27	21
11 Енисей	19	5	6	8	16–19	21
12Торпедо М	19	4	8	7	20–26	20
13 Металлург- Кузбасс	20	5	3	12	11–25	18
14 Шинник	19	4	5	10	16–25	17
15 Волгарь	19	3	8	8	13–23	17
16 Салют Бл	19	3	6	10	11–22	15
17 Химки	19	2	5	12	14–27	11

Концерт

Асланны алгъышлагъандыла, уллу жетишимле тежегендиле

Бу кюнледе Бийланы Аслан Малкъар драма театрны сахнасында сольный концерт бергенди.

Аны бардыргъан Атталаны Азнор айтханлай, артист къууанч ингирни атына «Кавказские ночи» деп бошдан атамагъанды. Аны жырларында туугъан жерине, таууна, суууна, шахарына, элине да сюймеклиги ачыкъ кёрюнюп турады.

Чыгъармачылыкъ иш бла кюрешгенле шуёхсуз болмайдыла. Асланны биринчи сольный концертине кёпле келген эдиле. Ирина Ракитина, Тёппеланы Алим, Аппайланы Ислам, Анзор Хаупа, Аслан Лиев, Созайланы Алина тенглерине жюреклеринде болгъан сёзлерин айтдыла, кеслери да жырлап, концертге къууат салдыла.

Сахнагъа Анзор Хаупа бла Аслан Лиев чыкъгъанларында, алагъа къызыу къарсла бла тюбегенлери бошдан тюйюл эди.

- Аслан бла Вольный Ауулда бир тийреде жашагъаныбыз себепли аны бла хар эртген сайын тюбеше эдик, - дегенди биринчи. – Манга жырларгъа сюйгенин айтханлай турду эки жылны ичинде. Бир кюн ачыуланыракъ болуп, «шахарда искусстволаны колледжи барды, анда устазла айтырла жырларгъа фахмунг болгъанын», - дейме. Преподавательлеринден бири сёлешип: «Сиз манга кимни жибергенсиз...» - дегенин эшитген бла ол ишибизден хайыр чыкъмазлыгъын ангыладым. Мен ол сагъышны этип бошагъынчы: «Бу жаш адамны бек ариу аууазы барды», - дегенлеринде, бек къууандым. Андан бери Искусстволаны колледжин бошап, республикада, башха жерледе да ариу жырлары бла халкъны къууандырады.

Аслан Лиев Анзор айтханлагъа былай къошду:

- Атларыбыз, тукъумларыбыз, ол неди, аталарыбызны атлары да бирге ушайдыла. Ол себепден санга саугъагъа студиямда бир жырынгы жаздырыма.

Жырчыны шуёху Мухадин Жириков аны белгили кюнюнде, жюрекден алгъышлап, саугъагъа бичакъла берди. Гюл къысымланы Бийланы Асланны анасы, аны Искусстволаны колледжинде окъутхан преподавательлери да алдыла.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Кикбоксинг

Онгну ычхындырмагъандыла

Тюркню ара шахары Анкарада кикбоксингден Европаны чемпионаты бардырылгъанды. Андан Къабарты-Малкъарны спортчулары 2 «алтын» бла къайтхандыла.

Чемпионатха 37 къыралдан 627 кикбоксингчи къатышханды. КъМР-ни Спорт, туризм эм курортла министерствосуну пресс-службасы билдиргеннге кёре, 54 килограммда дунияны чемпиону эм дунияны кубогуну иеси Астемир Борсов Европаны чемпионатын да къытханды. Финалда ол тюрклю спортчуну хорлагъанды.

48 килограмм ауурлукъда эришген Фатима Жагуповагъа да финал сермешин тюрклю къыз бла ётдюрюрге тюшгенди. Болсада жерлешибиз хорламны ычхындырмагъанды.

Россейни жыйымдыкъ командасыны Европаны чемпионатына хазырланыуу Тебердада бардырылгъанды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Хунерлилик

Кеслерин къыралыбызда окъуна танытхандыла

Нальчикде Сабийлени бла жаш тёлюню творчестволу жаны бла юйретиу араны мурдорунда окъуучуланы «Экос» деген илму биригиулери къуралгъанлы аз заман озгъан эсе да, ары саулай республикабыздан да келедиле. Ала, школларында, районларында, шахарда предмет олимпиадалагъа къатышханларындан сора да, Битеуроссей олимпиадалада кеслерин сынайдыла, жетишимле да болдурадыла.

Алгъаракъда «Экосха» жюрюген окъуучула «Познание и творчество», «Интеллект-экспресс», «Интеллектуально-творческий марафон» деген Битеуроссей конкурслагъа къатышхандыла. Бу кюнледе уа аланы саугъалау да болгъанды.

- Бизни илму биригиуюбюз озгъан жылда Россейни билим бериу учреждениялары бек иги жюзюсюню санына киргенди. Ол аламат шартды. «Экосну» ишин кёргенлери, аны бирсилени арасында дебери болгъаны бизни, окъуучуланы да кёллерин кётюргенди. Аны бла байламлы да, бюгюннгю саугъаларыгъыз бла да алгъышлайма. Сиз шёндю китап окъургъа сюймеген сабийлени къатында къаллай уллу, магъаналы ишни бардыргъаныгъызны кесигиз ангыласагъыз, бютюнда къууанырыкъсыз, - дегенди биригиуню башчысы Елена Завода, аланы алгъышлай.

Алай бла конкурсну «Интеллект-сафари» деген номинациясында Биттийланы Ислам Гран-приге тийишли болгъанды. Бу дипломну биргесине ахча саугъасы да барды. Андан сора да, ол «Знатоки природы» деген номинацияда биринчи жерни алгъанды. «Загадочный русский язык» деген кесегинде уа лауреат болгъанды. Жашчыкъ Хасанияданды.

Бу конкурсха къатышхан Артур Егиазарян а сакъатды. Болсада ол «Друзья природы» деген номинацияда – биринчи, «Мировая художественная культурада» уа экинчи жерни алгъанды. «Мир вокруг нас» деген номинацияда уа лауреат болгъанды. Артурну анасы саугъалаугъа коляска бла келтиргенди. Нёгерлери анга кёп ариу сёз айтып, алай алгъышлагъандыла.

«Интеллект-сафари» номинацияда ючюнчю жерни алып, «Спортсмены СССР – олимпийские чемпионы» деген кесегинде уа лауреат болгъан Аккыланы Зухура, Бабугентден окъуна келип, къатышады «Экосха». Башийланы Мусса да бу элденди. Ол «Природные ресурсы», «Рекордсмены России» деген номинациялада лауреатды. Батчаланы Азрет а «Удивительный русский язык» деген кесегинде экинчи даражалы дипломгъа тийишли болгъанды.

Бу жолгъу саугъалауда быллай битеуроссей конкурслагъа бир ненча кере къатышып, жетишимле болдургъан сабийлеге «Талант» деген ат аталгъанын билдирип, дипломла берилгендиле. Аланы санында Нальчикни онсегизинчи школуну окъуучулары Абайланы Ибрагим бла Трамланы Лейла да бардыла.

- Быллай атла окъуучуланы олимпиадалагъа къалай къатышханлары бла байламлы бериледиле. Бу жол онбеш сабийге келгенди аллай диплом. «Экосха» жюрюгенле Гран-приле, биринчи жерле алып, кеслерини атларын айтдыргъанларына уа биз къууаннган, ёхтемленнген да этебиз.

Битеу Россейни окъуучуларыны санында ала аллай жетишимле болдурала эселе, барыбызны да къыйыныбыз бошуна кетмейди. Мындан ары да конкурслагъа, олимпиадалагъа тири къатышырыгъыгъызгъа ышанама, - дегенди ахырында Елена Валентиновна.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Муратланыу

Дарманланы багъаларын къайтарлыкъдыла

Къырал жаланда инвалидлеге, социальный жаны бла уллу магъаналы ауруулары болгъан саусузлагъа, уллу къоранчланы излеген дарманланы хайырланнган адамлагъа угъай, гражданланы бир-бир къауумларына да дарманлагъа тёлеген ахчаларын къайтарыр муратдады.

Заман оза баргъаны сайын, дарман страхованияны (неда дарманлагъа тёленнген ахчаны къайтарыуну) болумларын къыралны битеу халкъы да хайырланырыкъды. Аны юсюнден Саулукъ сакълау министерство жарашдыргъан Россейни халкъын 2025 жылгъа дери дарманла бла жалчытыуну стратегиясында айтылады. Министерство ол документни проектин халкъгъа кёп болмай белгили этгенди, аны сюзюу башланнганды. Жарашдырылып бошалгъан проект ахыргъы сюзюуге 1-чи декабрьге дери берилирге керекди. Гражданланы тюрлю-тюрлю къауумлары дарманла бла башха-башха амалла бла жалчытылынырыкъдыла.

Ишлеген аурумагъан адамлагъа быллай предложение бериледи: дарманлагъа керекли ахчаны бир кесегин ала тёлерге керекдиле. Ол ахчаны ФОМС иш бериучюлени страховой взносларындан бёллюкдю, къалгъанын а адам кеси тёлерикди. Ишлемеген адамла (пенсиячыла, инвалидле, сабийле, ишсизле) медицина страховканы ырысхысындан бёлюннген ахчагъа эм бюджетлени эсеплерине багъылырыкъдыла медицина учреждениялада.

Адамланы бу къауумларыны сабийлери ючюн физлицола да (иш бериучюле) ахча берирге керекдиле деп белгилегенди. Дагъыда быллай предложение барды – бусагъатда дарманланы хакъ тёлемей алгъанланы льготалары сакъланыргъа керекдиле. Россейде багъаларын къырал тохташдыргъан 600 дарманны тизмелери да тюрлендирилмей къаладыла.

«**Российская газета**».

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68,42-24-02.
Экономика бёлюм- 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82, 42-68-72.
Социальный политика бёлюм - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - 47-26-39, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилманчла бёлюм- 47-31-28.
Сурат алыучула- 42-75-82, 42-66-76.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Улбашланы Мурат - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Бийчеккуланы Жаннета (1,2-чи бетле), Зезаланы Лида (3,4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 3540 экз. Заказ № 2997

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru